



Merchtem, Puursstraat (Provincie Vlaams-Brabant)

Projectcode: 2017D272

April 2017

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Clara Thys, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert, Kris Van Quaethem

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	2
Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek	6
1.1 Beschrijvend gedeelte	6
1.1.1 Administratieve gegevens	6
1.1.2 Juridische context	7
1.1.3 Onderzoekskader	7
1.1.4 Ruimtelijke situering	8
1.1.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief	10
1.1.6 Archeologisch potentieel	11
1.1.6.1 Methode	11
1.1.6.2 Fysisch geografische situatie	11
1.1.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen	11
1.1.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader	11
1.1.6.5 Verstoringshistoriek	12
1.2 Assessmentrapport	13
1.2.1 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens	13
1.2.1.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)	14
1.2.1.2 Geologie	15
1.2.1.2.1 Tertiair	15
1.2.1.2.2 Quartair	16
1.2.1.3 Bodem	17
1.2.1.3.1 Bodemtypes	17
1.2.1.3.2 Bodemerosie	18
1.2.1.4 Digitaal Terreinmodel van Vlaanderen (DTM) en hoogteverloop	19
1.2.1.5 Hydrografie	21
1.2.2 Gekende archeologische waarden	22
1.2.2.1 Historisch en cartografisch onderzoek	22
1.2.2.1.1 Historische achtergrond	22
1.2.2.1.2 Historische kaarten	22
1.2.2.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden	29
1.2.2.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader	31
1.2.3 Archeologische verwachting	32
1.3 Conclusie	33

Deel 4: Bibliografie	34
Deel 5: Bijlagen	35

FIGURENLIJST (2017D272)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt)	7
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart (Bron: NGI)	8
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart (Bron: NGI)	9
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de meest recente orthofoto (Bron: Geopunt)	9
Figuur 5: Uitsnede van het verkavelingsontwerp (bron: opdrachtgever).....	10
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).	14
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt, DOV). ..	15
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).	16
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).	17
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2016) (bron: Geopunt).	18
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Terreinmodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).	19
Figuur 13: Detailweergave van het Digitaal Terreinmodel met aanduiding van het plangebied en twee bepaalde hoogteprofielen. (bron: Geopunt).	20
Figuur 14: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen op het Digital Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).....	21
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de kaart van Ferraris (bron: Geopunt)	23
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen (bron: Geopunt).....	24
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de kaart van Popp (bron: Geopunt).....	24
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van Vandermaelen (bron: Geopunt)	25
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op een topografische kaart uit 1893 (bron: cartesius.be ; NGI)	25
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op een topografische kaart uit 1930 (bron: cartesius.be ; NGI)	26
Figuur 22: Projectgebied weergegeven de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen 1971 (Bron: Geopunt)	27
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	27
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	28
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen 2016 (Bron: Geopunt).....	28
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op het GRB t.o.v. de CAI-polygonen (Bron: Geopunt)	29

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 met aanduiding van het bouwkundig erfgoed (Bron: Geoportaal).....	31
--	-----------

TABELLENLIJST (2017D272)

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	6
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	13

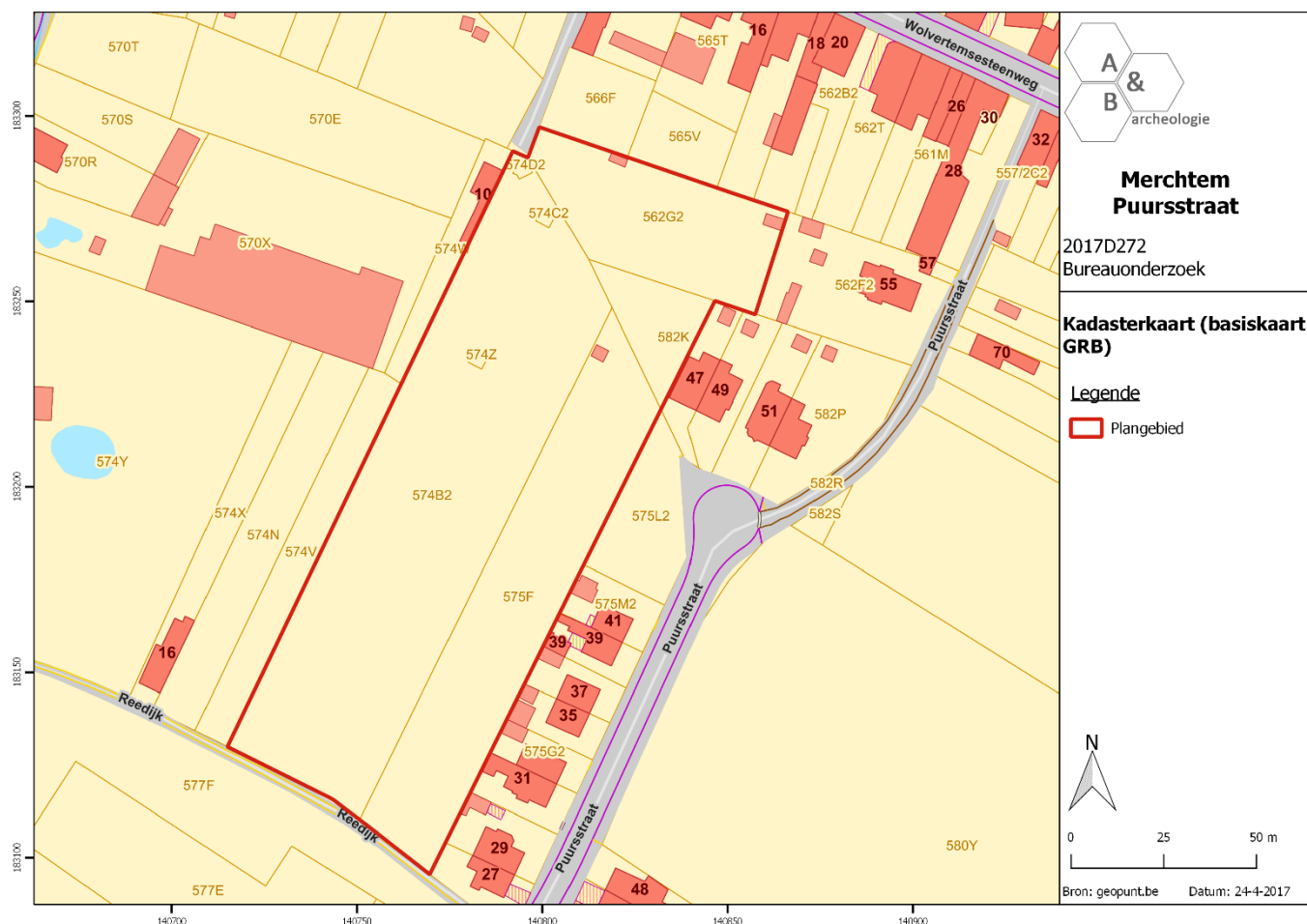
Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) Projectcode	2017D272
b) Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan	/
c) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse OE/ERK/Archeoloog/2015/00043
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie Vlaams-Brabant
	Gemeente Merchtem
	Deelgemeente /
	Postcode 1785
	Adres Puursstraat - Reedijk
	Toponiem
	Bounding box (Lambertcoördinaten) $X_{\min} = 140715$ $Y_{\min} = 183095$ $X_{\max} = 140866$ $Y_{\max} = 183297$
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Merchtem, Afdeling 2, Sectie H, 562G2, 574D2, 574C2, 574Z, 574B2, 575F, 582K (partim), zie figuur 1
f) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2, figuur 3
g) De begin- en einddatum van de uitvoering van het onderzoek	24-25 april 2017
h) De relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed die van toepassing zijn op het onderzochte gebied, de eventuele archeologische site en het onderzoek zelf	Bureauonderzoek
i) Overzichtsplan met afbakening van verstoorde zones	Niet van toepassing



Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastranummers (Bron: Geopunt)

1.1.2 Juridische context

Het projectgebied bevindt zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het projectgebied bevindt zich bovendien noch op een archeologische site, noch in een vastgestelde archeologische zone, noch in een gebied waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande verkavelingsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 12 876m², de totale oppervlakte van de betrokken percelen bedraagt 13 211m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.1.3 Onderzoekskader

De aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt een geplande verkaveling. Het projectgebied wordt in deze studie Merchtem Puursstraat genoemd.

Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van projectgebied. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige

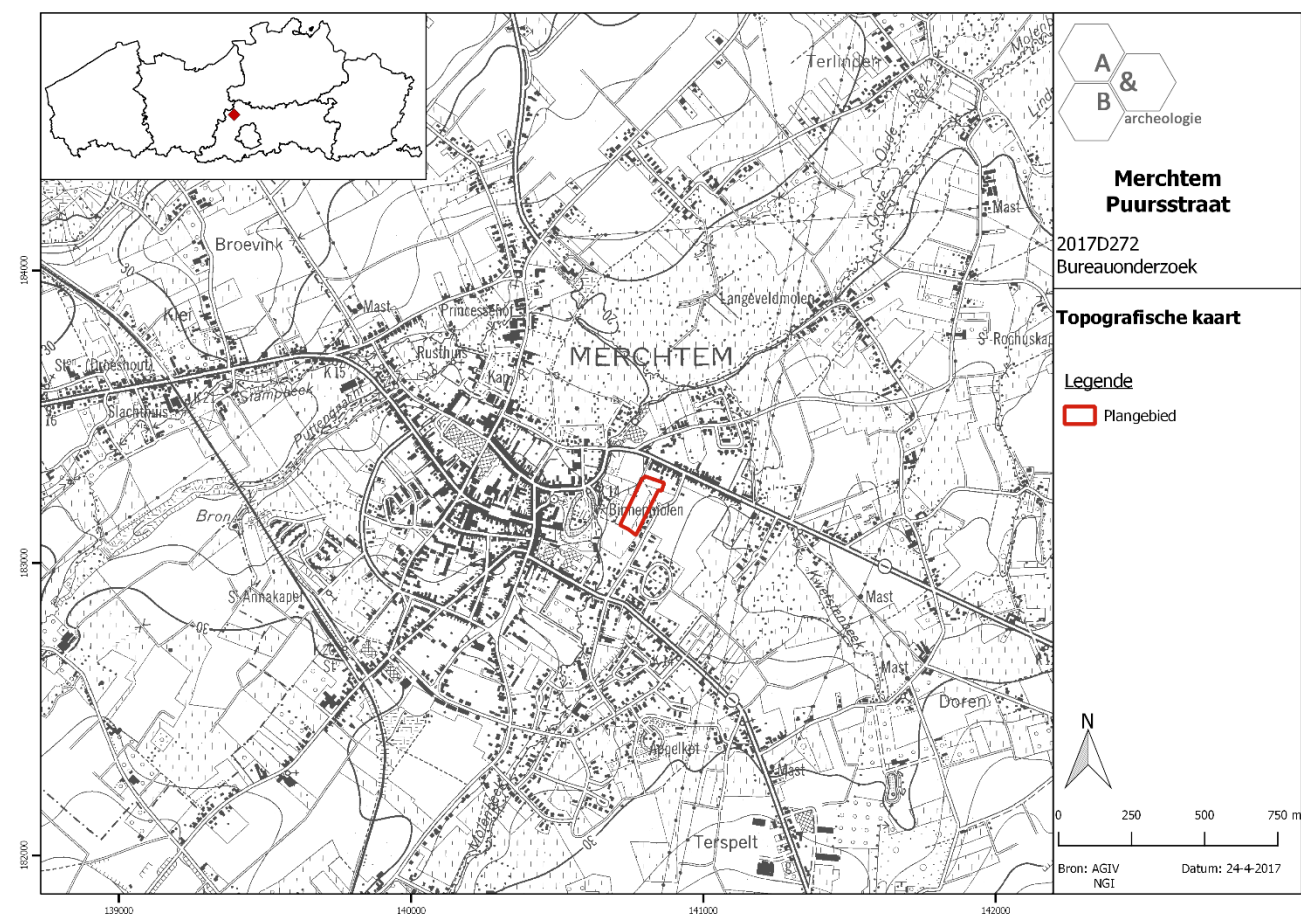
archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Er werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd binnen de grenzen van het plangebied.

1.1.4 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in de gemeente Merchtem. Merchtem is gelegen in de provincie Vlaams-Brabant en te situeren tussen de steden Brussel, Aalst en Dendermonde.

Het plangebied zelf bevindt zich net ten oosten van de dorpskern, en is ten zuiden van de Wolvertemsesteenweg en ten westen van de Puursstraat gelegen. In het zuiden wordt het plangebied begrensd door de Reedijk. De noordoostelijke hoek van het plangebied is momenteel in gebruik als tuinzone, de rest is in gebruik als weiland. Op het plangebied bevindt zich enkele koterijen in het noordoostelijke deel. Ten oosten van het plangebied bevinden zich de tuinen van de woonsten die aan de Puursstraat gelegen zijn.



Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart (Bron: NGI)



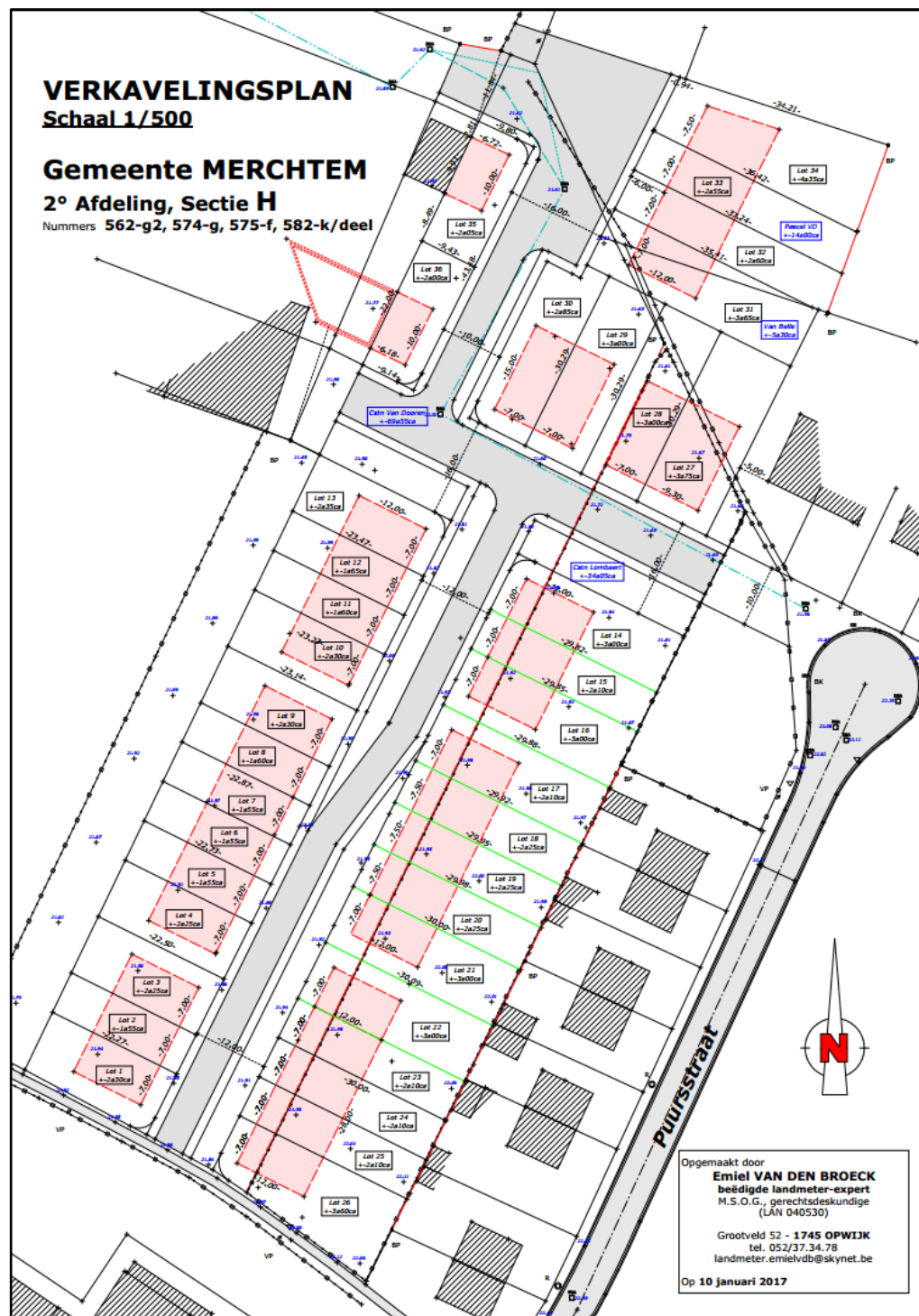
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart (Bron: NGI)



Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de meest recente orthofoto (Bron: Geopunt)

1.1.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief

Het plangebied kent een oppervlakte van 12 876m² en zal verkaveld worden in 36 verschillende loten. Ook wordt een wegenis voorzien die de woonkavels zal ontsluiten. Het overgrote deel van het plangebied bestaat momenteel uit weiland, het noordoostelijke deel is in gebruik als tuinzone. Er kan verondersteld worden dat bij de toekomstige woonontwikkeling op de verkavelde loten het bodemarchief verstoord zal worden, door de aanleg van woningen, nutsvoorzieningen, riolering en wegenis.



Figuur 5: Uitsnede van het verkavelingsontwerp (bron: opdrachtgever).

1.1.6 Archeologisch potentieel

1.1.6.1 Methode

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

1.1.6.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed. Het projectgebied wordt gekenmerkt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom heeft het bureauonderzoek als bijkomend doel de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan de relevante ecologische en aardkundige gegevens en bronnen.

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

- Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart
- Digitaal Terreinmodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart
- Geomorfologische kaart

1.1.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd.

1.1.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties.

Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)
- Topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854)
- Topografische kaart 1893 en 1930

Op basis van dit kaartmateriaal kan het landgebruik vanaf de tweede helft van de 18de eeuw vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden. Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur, daarnaast is ook gebruik gemaakt van data over de lokale toponymie en geschiedenis. De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid.

Om het cultuurhistorische kader van het projectgebied in kaart te brengen, werd het kaartmateriaal beschikbaar op Geoportaal geconsulteerd.

1.1.6.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het plangebied bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten.

1.2 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

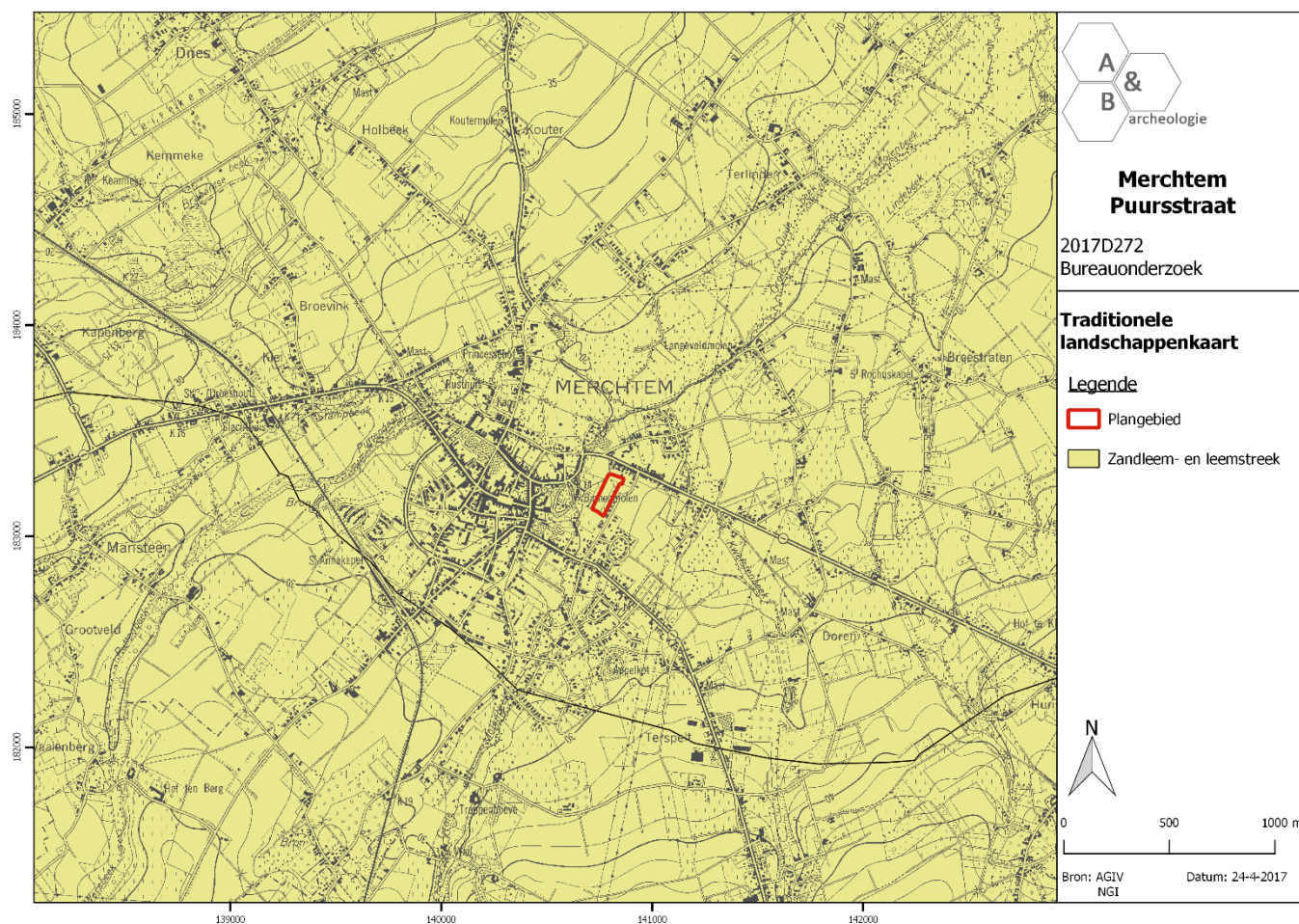
1.2.1 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Traditionele landschappenkaart	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Formatie van Lede, Formatie van Maldegem (Lid van Wemmel)
Quartair	Type 1 en 3 eolische afzettingen ; type 1a en 3a fluviatiele afzettingen
Bodemtypes	Lda
Potentiële bodemerosie	Niet gekend, zeer laag
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Gemiddelde hoogte ca. 21,9 m TAW
Hydrografie	Beneden-Scheldebekken (Vliet) Rivieren: Grote Molenbeek, Kwetstenbeek

1.2.1.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)

Het projectgebied is gelegen in de zandleem- en leemstreek, zoals onderstaande kaart weergeeft.



Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).

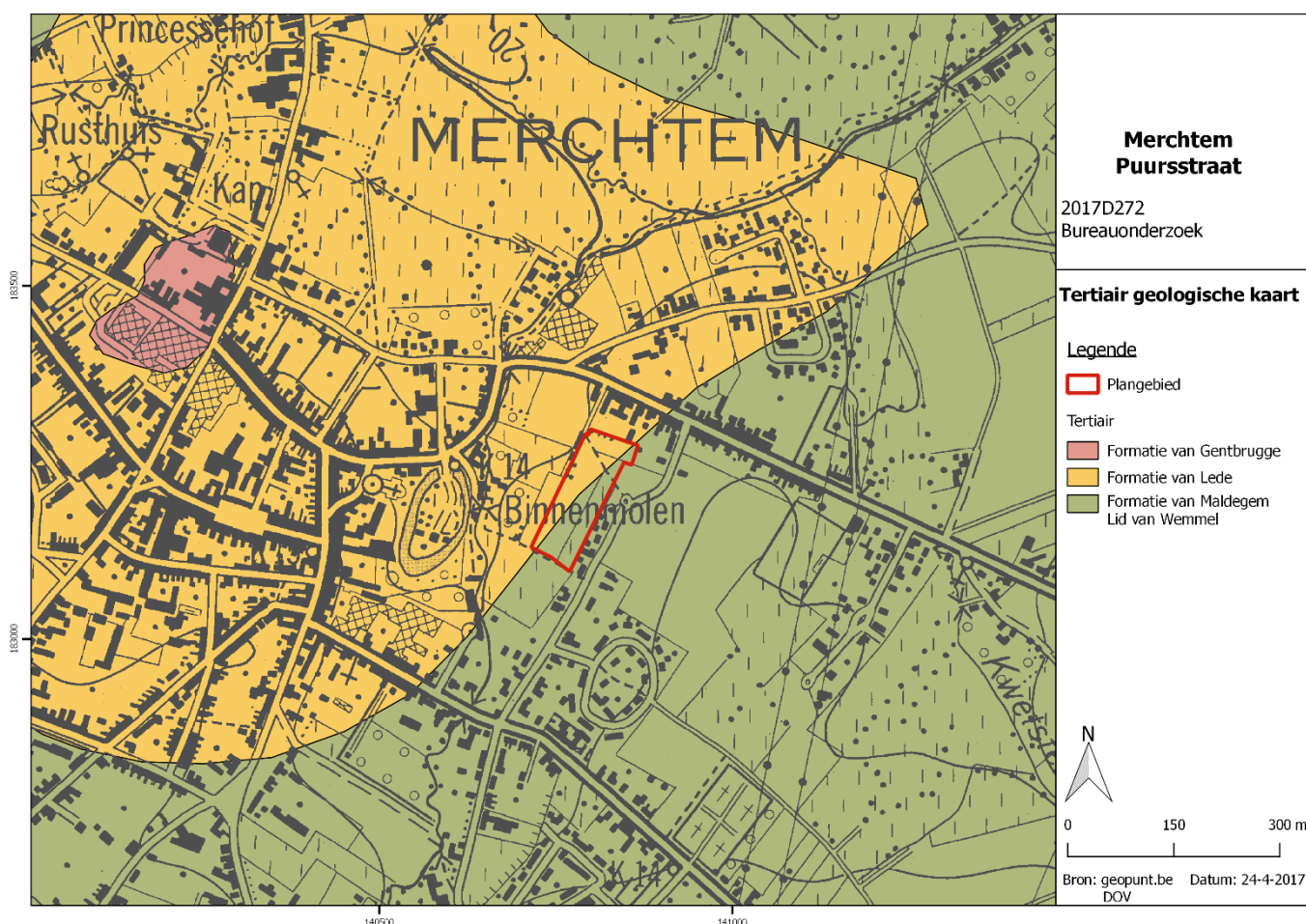
1.2.1.2 Geologie

1.2.1.2.1 Tertiair¹

De tertiaire ondergrond ter hoogte van het projectgebied wordt gevormd door de Formatie van Lede in het westen en de Formatie van Maldegem in het oosten (zie onderstaande figuur).

De Formatie van Lede bestaat uit grijs fijn zand dat kalk- en glauconiethoudend is. Er kunnen een aantal banken zandige kalksteen voorkomen. Verder wordt het zand gekenmerkt door de massale aanwezigheid van Nummulites Variolarius en de aanwezigheid van een grindlaagje aan de basis. Deze formatie is gevormd in het Midden Eoceen, in een zeer ondiep water.

De Formatie van Maldegem kent een jongere oorsprong (Boven en Midden Eoceen) en kan nog verder opgesplitst worden in 6 leden. Ter hoogte van het plangebied betreft het het Lid van Wemmel, het oudste lid van de Formatie dat gevormd werd in het Midden Eoceen. Het Lid bestaat uit grijs glauconiethoudend zand, met een toename van het kleigehalte naar de top toe. Andere kenmerken zijn de aanwezigheid van Nummulites Wemmelensis en een goed ontwikkelde grovere basisgordel. In tegenstelling tot de Formatie van Lede zijn de zanden afgezet diep water.



Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt, DOV).

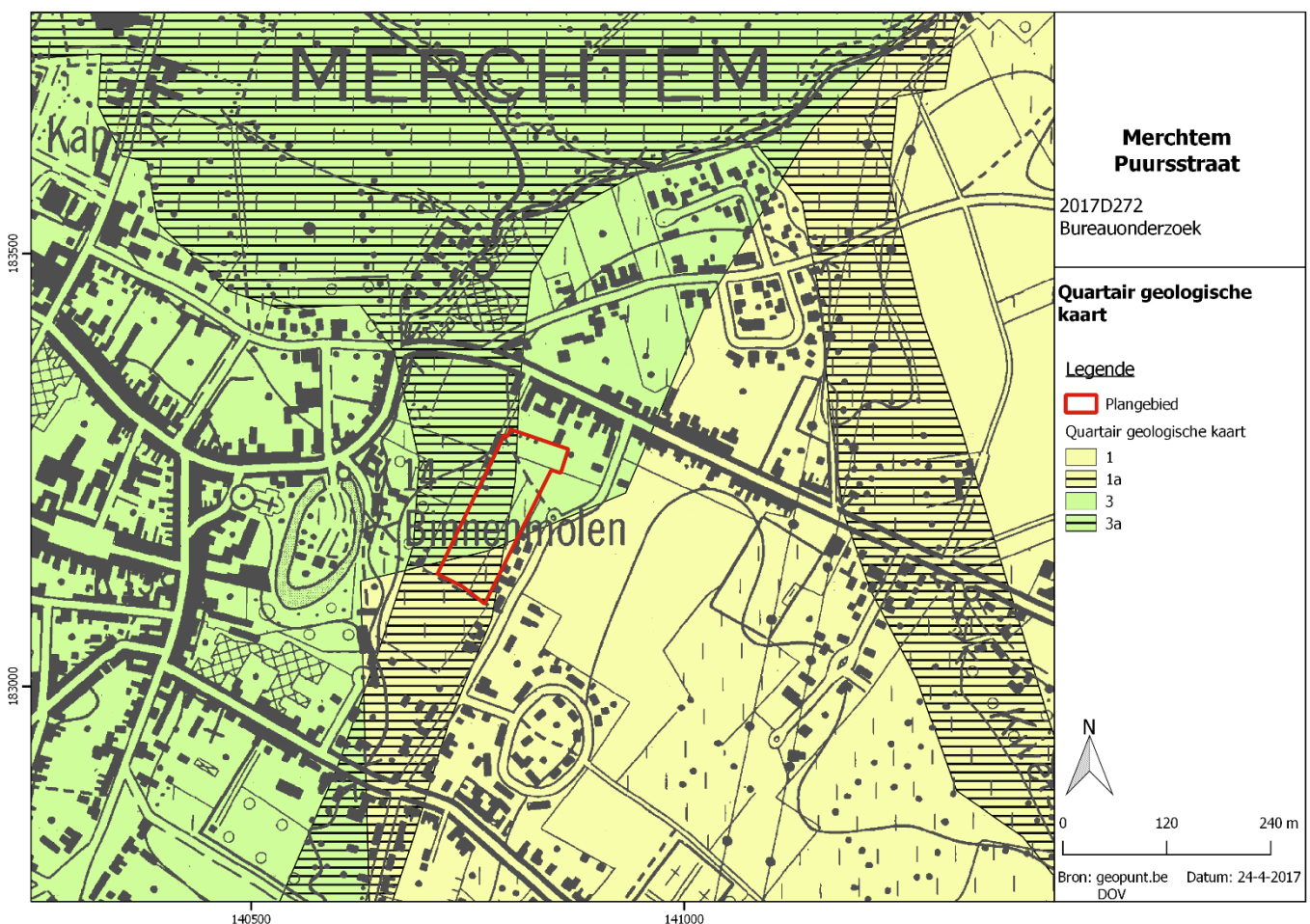
¹ Buffel et al. 2009

1.2.1.2.2 Quartair

De Quartair geologische kaart geeft aan dat de quartaire ondergrond ter hoogte van het plangebied getypeerd kan worden als **type 1a, 3a, 3** en een klein deel **type 1**.

Het noordoostelijk deel van het plangebied bestaat uit **type 3**. Het betreft eolische afzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen (code **ELPw**), waarbij mogelijk ook hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) aanwezig kunnen zijn. De eolische afzettingen kunnen evenwel mogelijk afwezig zijn. Onder de eolische afzettingen bevinden zich nog fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan. **Type 3a** komt in het westelijk deel voor, meer nabij de Grote Molenbeek en kent nog fluviatiele afzettingen uit het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal bovenop de pleistocene sequentie die hierboven beschreven is.

Een zeer kleine zone in het zuidoosten wordt als **type 1** weergegeven. Het betreft eolische afzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen) tot mogelijk nog Vroeg-Holoceen (code **ELPw**). Mogelijk kunnen ook hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) aanwezig zijn. **Type 1a**, meer nabij de Grote Molenbeek voorkomend, kent nog fluviatiele afzettingen bovenop de pleistocene afzettingen van type 1.² De dikte van het Quartair ter hoogte van het plangebied bedraagt ca. 5 à 6m.³



Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

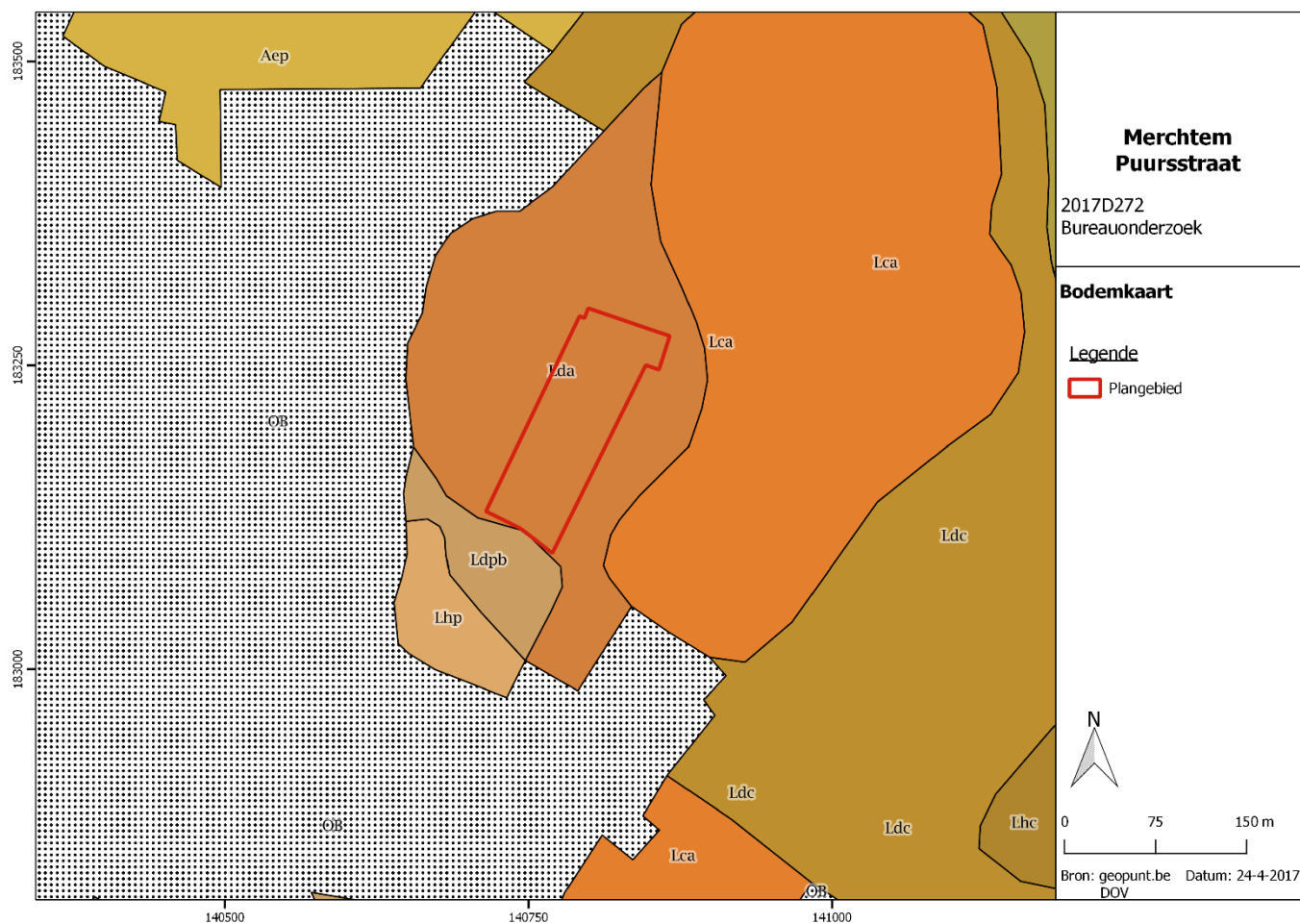
² Bogemans 2008

³ DOV Vlaanderen

1.2.1.3 Bodem

1.2.1.3.1 Bodemtypes

De bodem ter hoogte van het projectgebied kan getypeerd worden als Lda, hetgeen omschreven kan worden als een matig natte, matig gleyige zandleemgrond met textuur B of weinig duidelijke kleur B horizont. De bouwvoor is donker grijsbruin, daaronder komt een bleekbruin uitgeloopte horizont voor die aan de contactzone met de onderliggende textuur B zwakke roestverschijnselen vertoont. De textuur B is gaaf, maar roest gevlekt. Roestverschijnselen beginnen globaal in het bovenste deel van de textuur B. Dit type bodem is te nat in de winter, lang fris in de lente en is goed vochthoudend in de zomer. Mits geschikte drainering zijn het goede akkerlanden, daarnaast zijn ze ook zeer geschikt voor weiland.⁴

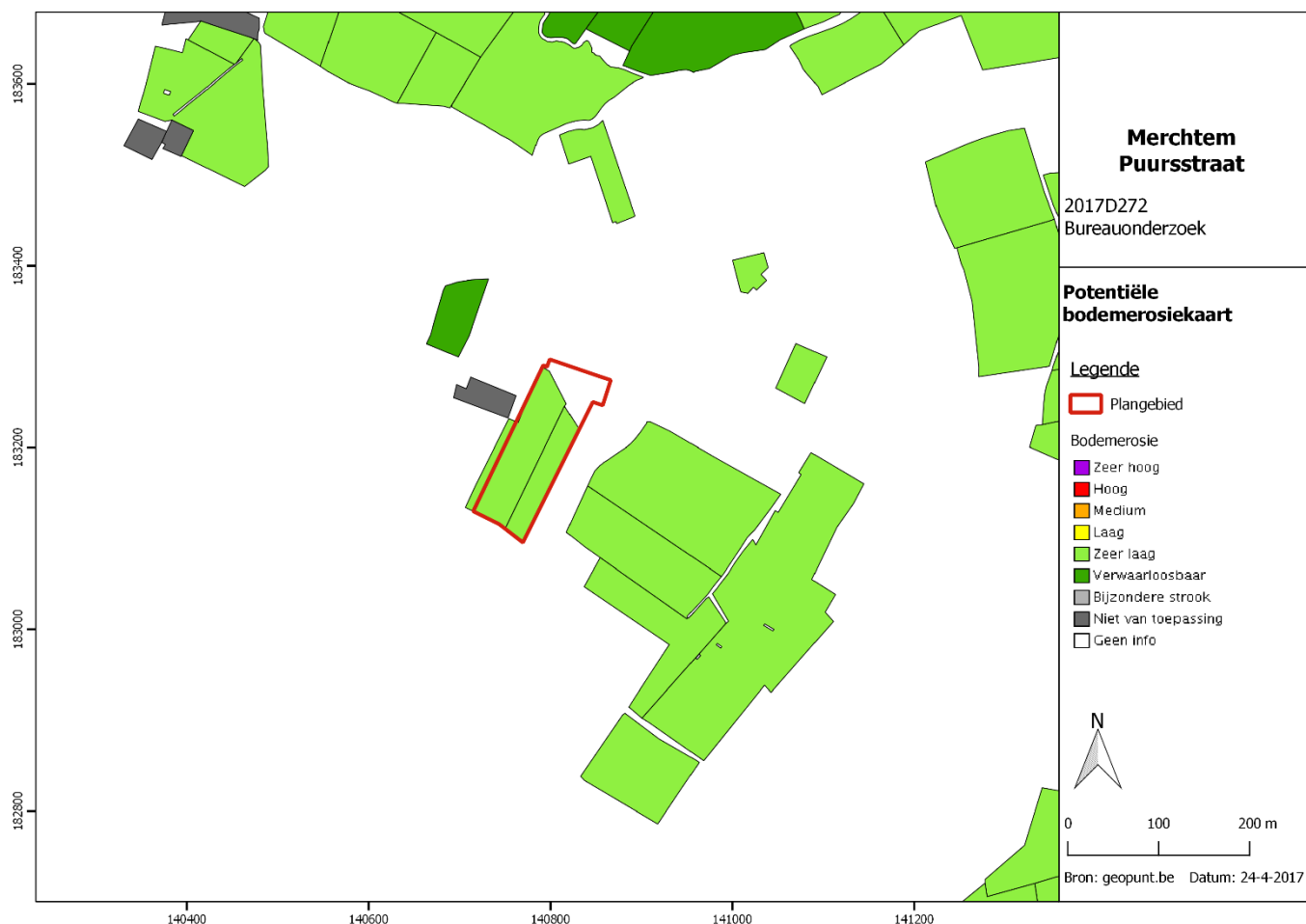


Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).

⁴ Van Ranst, Sys 2000

1.2.1.3.2 Bodemerosie

De potentiële bodemerosie is niet gekend voor het noordoostelijke deel van het projectgebied. Het potentieel voor de rest van het terrein wordt als 'zeer laag' weergegeven. Aangezien andere percelen in de nabijheid eveneens een zeer laag tot verwaarloos potentieel kennen, kan aangenomen worden dat ook voor het ongekende noordoostelijke deel de bodemerosie zeer laag zal zijn.

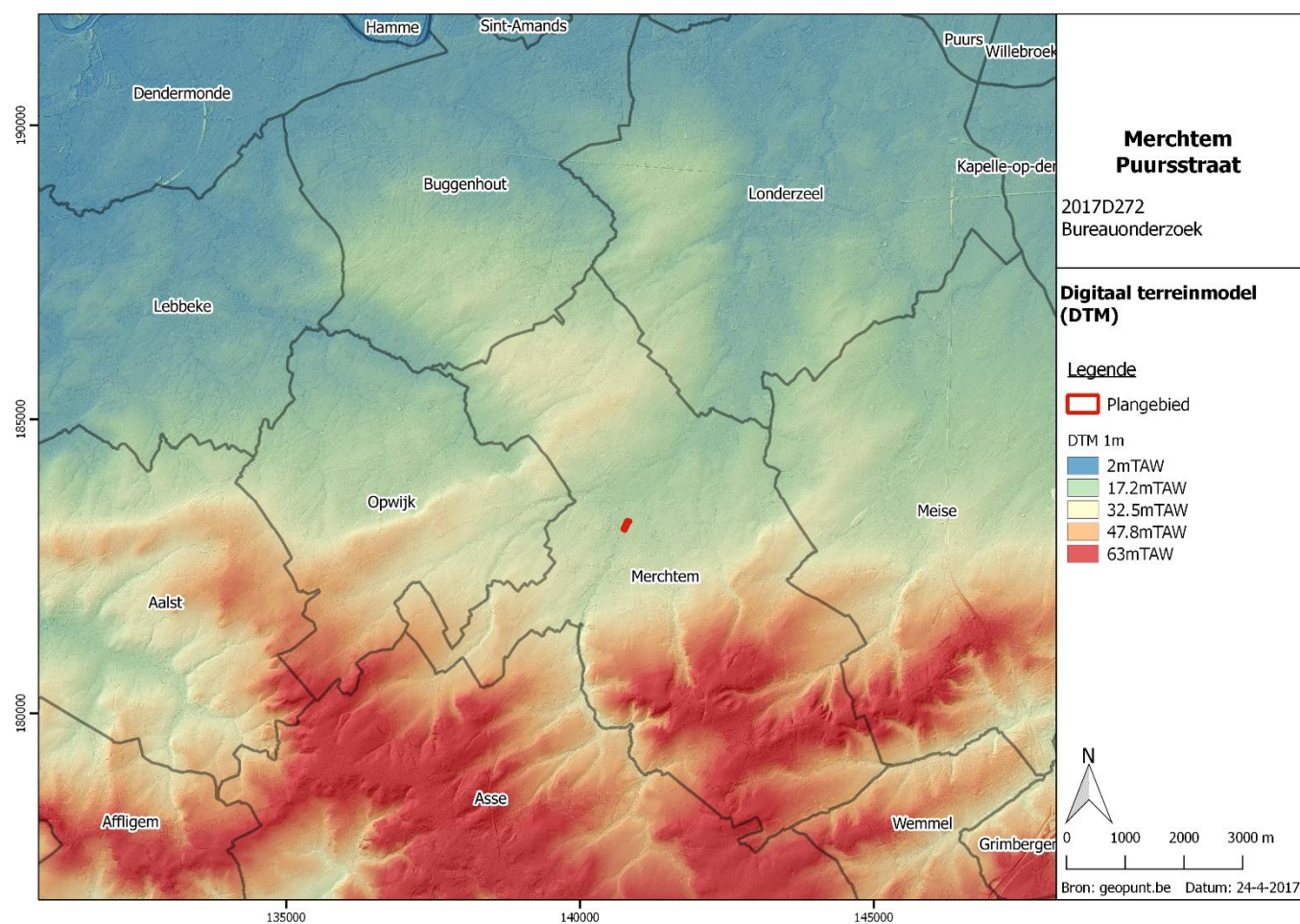


Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2016) (bron: Geopunt).

1.2.1.4 Digitaal Terreinmodel van Vlaanderen (DTM) en hoogteverloop

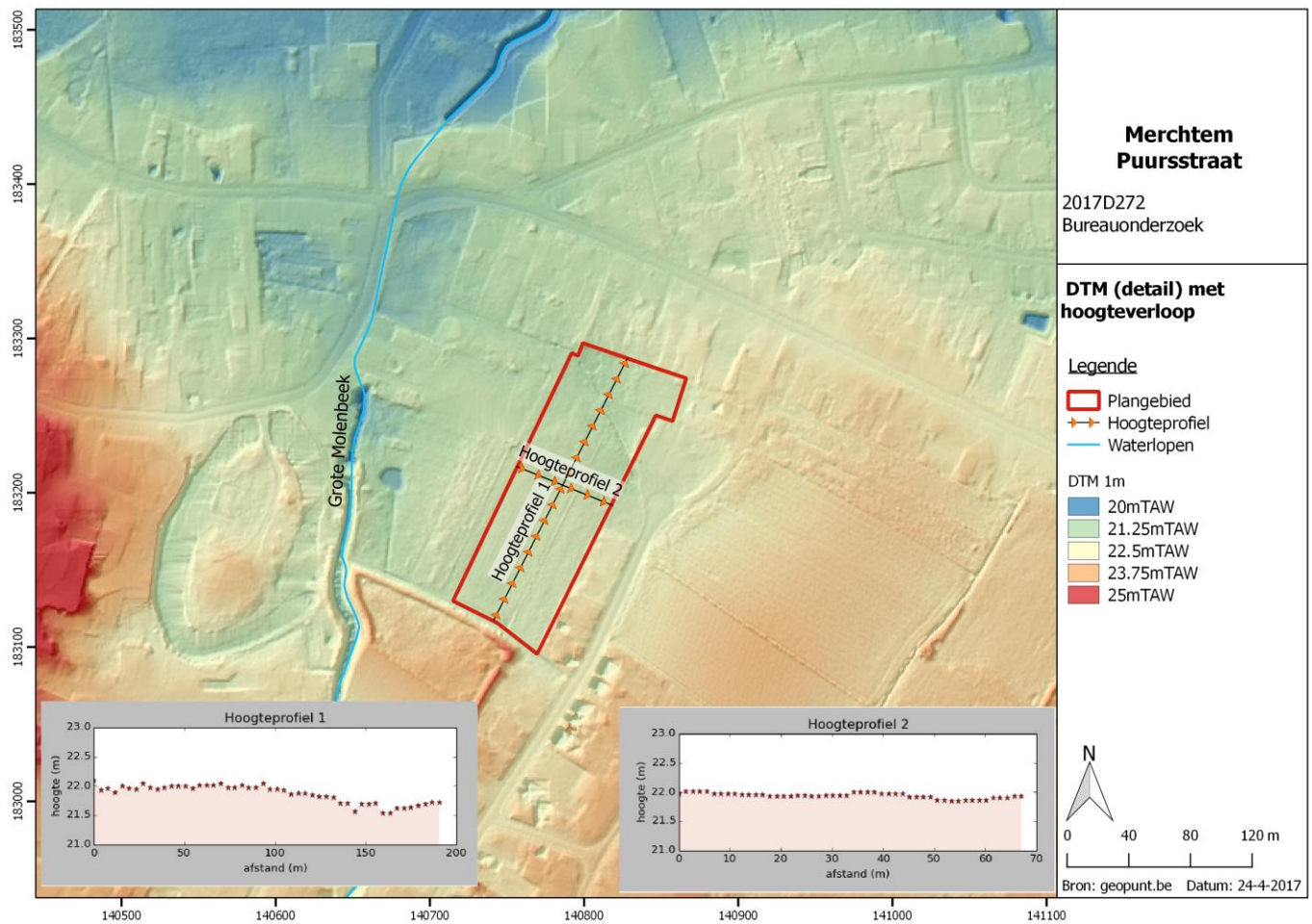
Landschappelijk gezien kan Merchtem opgedeeld worden in drie zones, hetgeen duidelijk af te lezen valt van het DTM. In het noordelijk deel bevindt zich de voornamelijk zuidoost-noordwest georiënteerde cuesta van Opstal-Buggenhout-Malderen⁵. Het zuidelijke deel van de gemeente wordt gekenmerkt door een vrij sterk heuvelachtig landschap, hier bevindt zich een zuidoost-noordwest georiënteerde heuvelrug die tevens de scheiding vormt tussen het Beneden-Scheldebekken en het Dijlebekken. Het plangebied is tussen deze delen gelegen in een zone met een lager gelegen golvend reliëf, waarin vooral de Grote Molenbeek de afwatering maakt richting Rupel-Schelde. Hydrografisch gezien behoort het plangebied dus tot het Beneden-Scheldebekken.

Voor het plangebied werden twee hoogteprofielen bepaald, gemiddeld genomen ligt het peil op ca. +21,9m TAW. Beiden tonen dat het plangebied vrij vlak gelegen is, met hoogtes die tussen +21,6 en +22,2m TAW liggen. Het plangebied is licht lager gelegen dan het omliggende gebied, in de iets lager gelegen zone langs de Grote Molenbeek. De scherpe begrenzing in het zuidoosten is wellicht het gevolg van de ophoging van de huizen aan de Puursstraat. Duidelijk is aan de zuidelijke begrenzing van het plangebied de Reedijk op te merken. De zone die ten zuiden van de Reedijk ligt is opgehoogd, dit af te leiden uit de luchtfoto van 2000-2003 (zie verder).



Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Terreinmodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

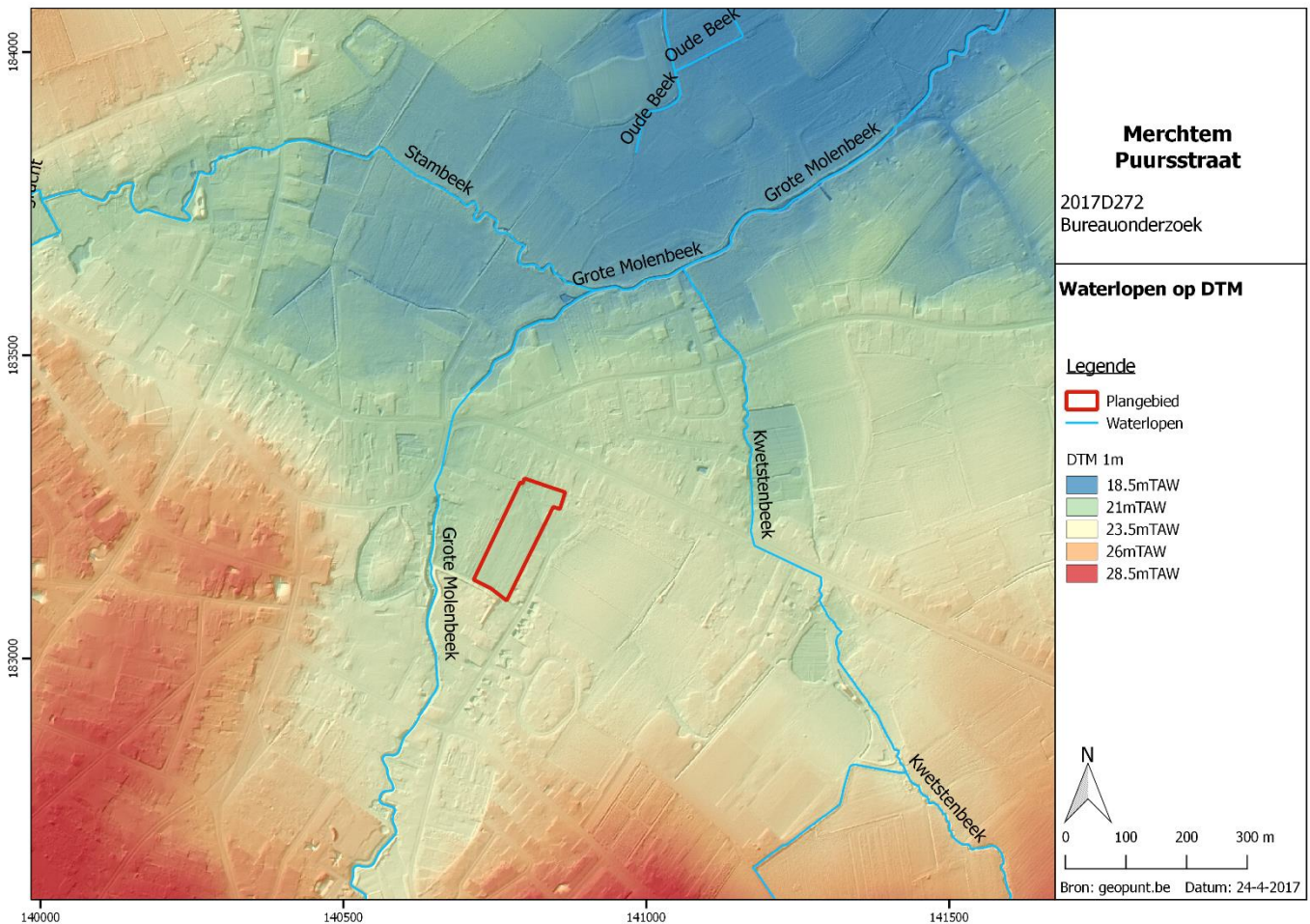
⁵ Bogemans 1996



Figuur 12: Detailweergave van het Digitaal Terreinmodel met aanduiding van het plangebied en twee bepaalde hoogteprofielen. (bron: Geopunt).

1.2.1.5 Hydrografie

Het projectgebied bevindt zich in het Beneden-Scheldebekken (deelbekken Vliet). Op korte afstand (ca. 110m) ten westen van het plangebied stroomt de Grote Molenbeek. Deze beek (stroomafwaarts vanaf Oppuurs ook Vliet genoemd) zorgt voor de belangrijkste afwatering van de omgeving rond het plangebied en vloeit af naar de Rupel. Ten noorden van het plangebied vloeit de Stambeek vanuit het noordwesten in de Grote Molenbeek. Iets verderop stroomafwaarts stroomt ook de Kwetstenbeek in de Grote Molenbeek vanuit het zuiden. Deze beek stroomt ca. 350m ten oosten van het plangebied.



Figuur 13: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen op het Digital Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

1.2.2 Gekende archeologische waarden

1.2.2.1 Historisch en cartografisch onderzoek

1.2.2.1.1 Historische achtergrond⁶

De huidige gemeente Merchtem is als fusiegemeente ontstaan in 1971 waarbij de Merchtem samengevoegd werd met Brussegem en Hamme (van Hamme werd het gehucht Oppem overgeheveld naar Meise).

Merchtem is wellicht ontstaan als handelscentrum langs een diverticulum van de Romeinse weg Asse-Mechelen (heden Heirbaan en verlengde), dat over Merchtem, Londerzeel naar Rumst liep. Een ander diverticulum zou door Merchtem naar Baasrode lopen. Bodenvondsten van Romeinse en Frankische oorsprong getuigen van menselijke aanwezigheid in deze perioden. In de 7^e eeuw zou de regio Merchtem vrij dichtbevolkt en rijk geweest zijn, en behoorde het toe aan de bisschop van Kamerrijk. Merchtem was gekend onder een reeks verschillende benamingen zoals Martinas, Merchinis, Merchtenen, Markedunum. In de middeleeuwen ontwikkelde de kern zich tot een belangrijk gewestelijk centrum met een uitgebreide handelsactiviteit. Dit kwam door de ligging als grensgemeente tussen het hertogdom Brabant en het graafschap Vlaanderen. Zo was Merchtem gelegen langs de baan Brugge-Gent-Dendermonde-Merschtem-Vilvoorde-Leuven die verder richting Luik liep. Ook waren nauwe betrekkingen aanwezig tussen Merchtem en het Brusselse patriciaat, gefaciliteerd door de weg Brussel-Wemmel-Brussegem-Merschtem. Opvallend is dat de kerk niet in het eigenlijke centrum gelegen is, maar naast het pand waar de burcht van de heren van Merchtem gelegen was. Dit wijst erop dat de parochie ontstaan is uit een eigenkerk.

In 1251 verleende Hendrik III van Brabant een vrijheidskeure, het stadje werd in die periode uitgebouwd door wallen en vestingen. Voor 1251 bestond er één schepenbank voor de ganse gemeente, een oorkonde van 1271 vermeld voor het eerst twee schepenbanken. De buitenbank volgde het recht van Ukkel, de binnenbank dit van Leuven. Hoewel de gemeente sterk ontwikkelde door handel, bleef het overwegend afgestemd op landbouw. Langs de Molenbeek waren sinds de 13^e eeuw verschillende graanmolens gevestigd (waaronder een banmolen).

In de 14^e eeuw verkreeg Merchtem door hertog Anton van Bourgondië kortstondig een lakenweversgilde, dat onder protest van de Brusselse burgerij echter snel weer afgeschaft werd. Na de aanleg van de vaart Brussel-Willebroek in de 16^e eeuw liep de handel in Merchtem sterk terug.

Het eigenlijke centrum kent vandaag nog de allure van een provinciestadje, de rest van de gemeente is nog grotendeels landelijk. Verspreid komen nog enkele grote of middelgrote hoeven voor. De werkgelegenheid is voornamelijk op Brussel gericht. Daarnaast is ook een industrieterrein gevestigd aan de Dooren en Koeweidestraat.

1.2.2.1.2 Historische kaarten

De Ferrariskaart (1771-1777) toont dat het projectgebied zich ten oosten van het centrum bevindt, het centrum situeert zich aan de overzijde van de Grote Molenbeek. Op het plangebied is geen bewoning aanwezig, het is in gebruik als landbouwgebied. De noordelijke zone is volgens de kaart in gebruik als boomgaard/tuin, wellicht is het plangebied echter iets zuidelijker gelegen: op de kaart is een voetweg aangeduid die door het noordelijke deel van het plangebied van oost naar west loopt. Wellicht vormt deze

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Merchtem, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121214> (geraadpleegd op 25 april 2017) ; Gemeente Merchtem: *geschiedenis* (online), <http://www.merschtem.be/product/387/geschiedenis> (geraadpleegd op 25 april 2017)

voetweg de noordelijke begrenzing van het plangebied (zie verder). Het plangebied is te situeren op 2 of 3 percelen, die door bomen van elkaar gescheiden worden. De dichtstbijzijnde bewoning bevindt zich ten noorden, aan de huidige Wolvertemsesteenweg. Ten westen van het plangebied bevindt zich een molen aan de Molenbeek.



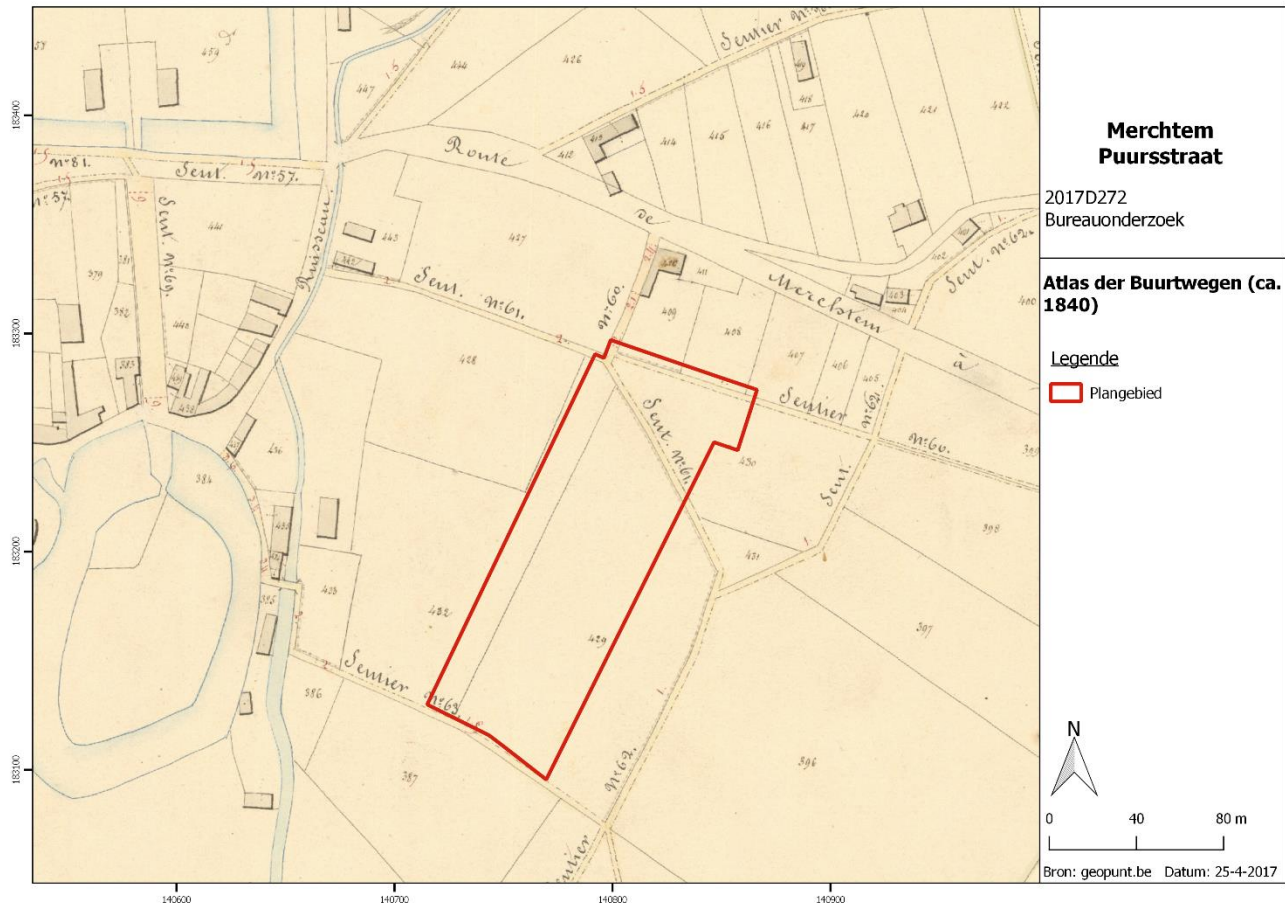
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de kaart van Ferraris (bron: Geopunt)

De Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) toont meer wegen in de omgeving van het plangebied. Zo is de huidige Puursstraat aangeduid. De noordelijke grens van het plangebied was een voetweg (*sentier* nr 60) die samenkwam met een weg die schuin over het plangebied in zuidoostelijke richting loopt (*sentier* nr 61) naar de Puursstraat en overeenkomt met de begrenzing van percelen op de Ferrariskaart. Vandaag is deze weg nog als verhard pad aanwezig in het plangebied. De zuidelijke grens van het plangebied wordt gevormd door een weg (*sentier* nr 63) die de huidige Reedijk is. Op het plangebied is geen bewoning aanwezig.

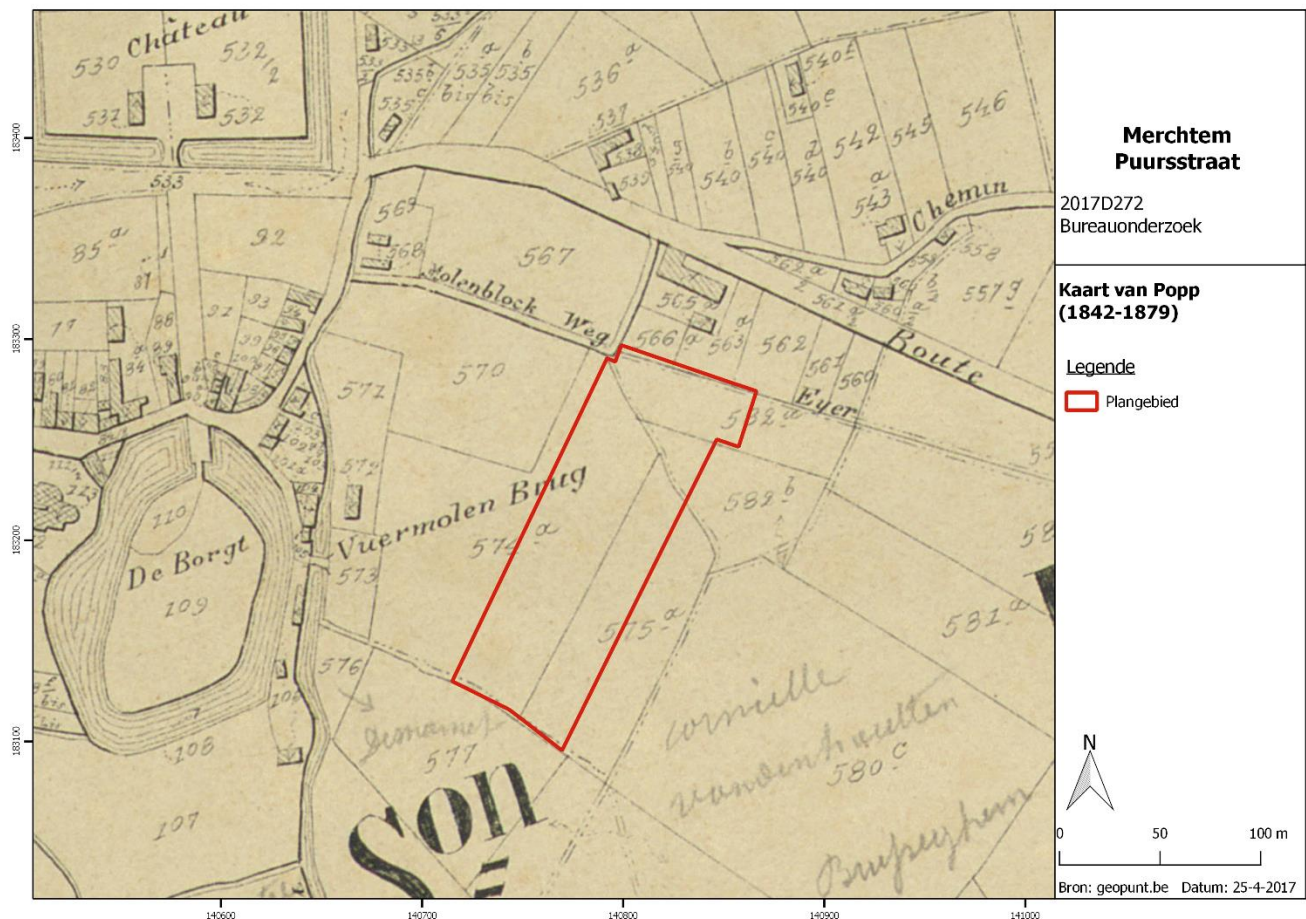
De kaart van Popp (1842-1879) toont min of meer eenzelfde beeld, er is geen bewoning aanwezig ter hoogte van het plangebied. de perceelsindeling ter hoogte van het plangebied is reeds dezelfde als de huidige.

Ook de topografische kaart van Vandermaelen (1849-1854) toont weinig verandering, er is geen bebouwing ter hoogte van het plangebied. Aan de molen ten westen van het plangebied, aan de Grote Molenbeek, is volgens de kaart een stokerij gelegen.

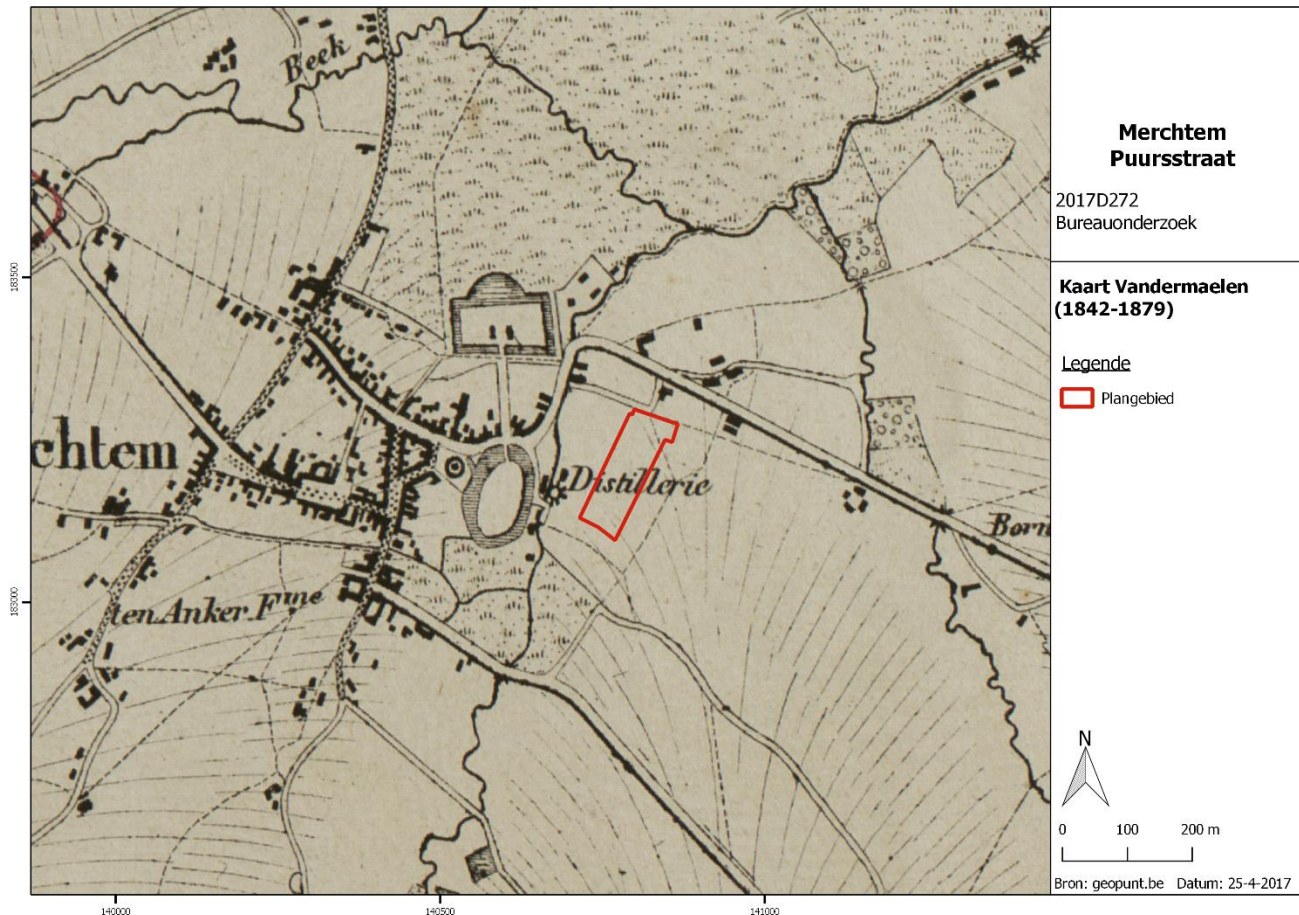
Topografische kaarten uit 1893 en 1930 geven geen veranderingen binnen het plangebied aan, er is geen bebouwing aanwezig.



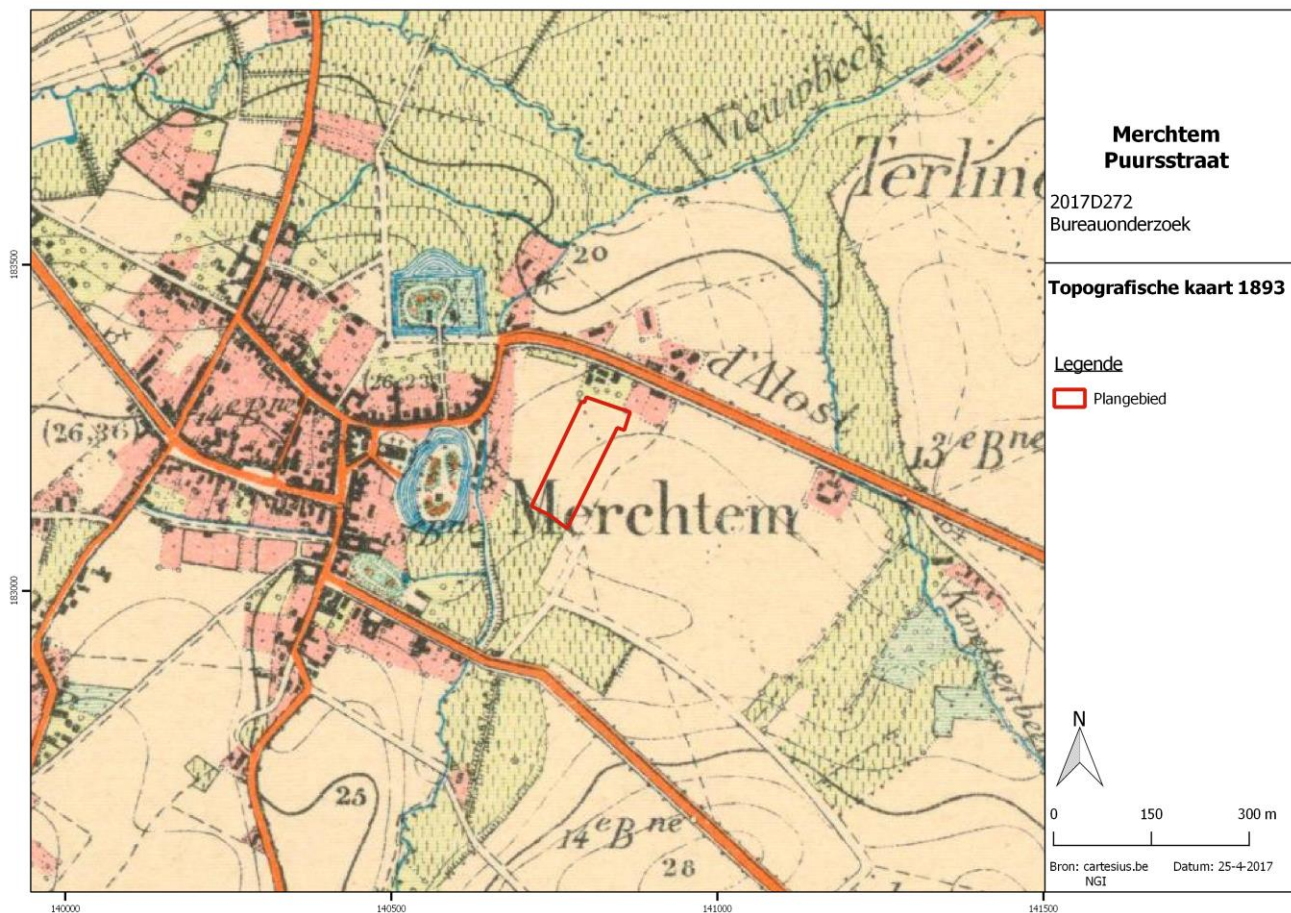
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen (bron: Geopunt)



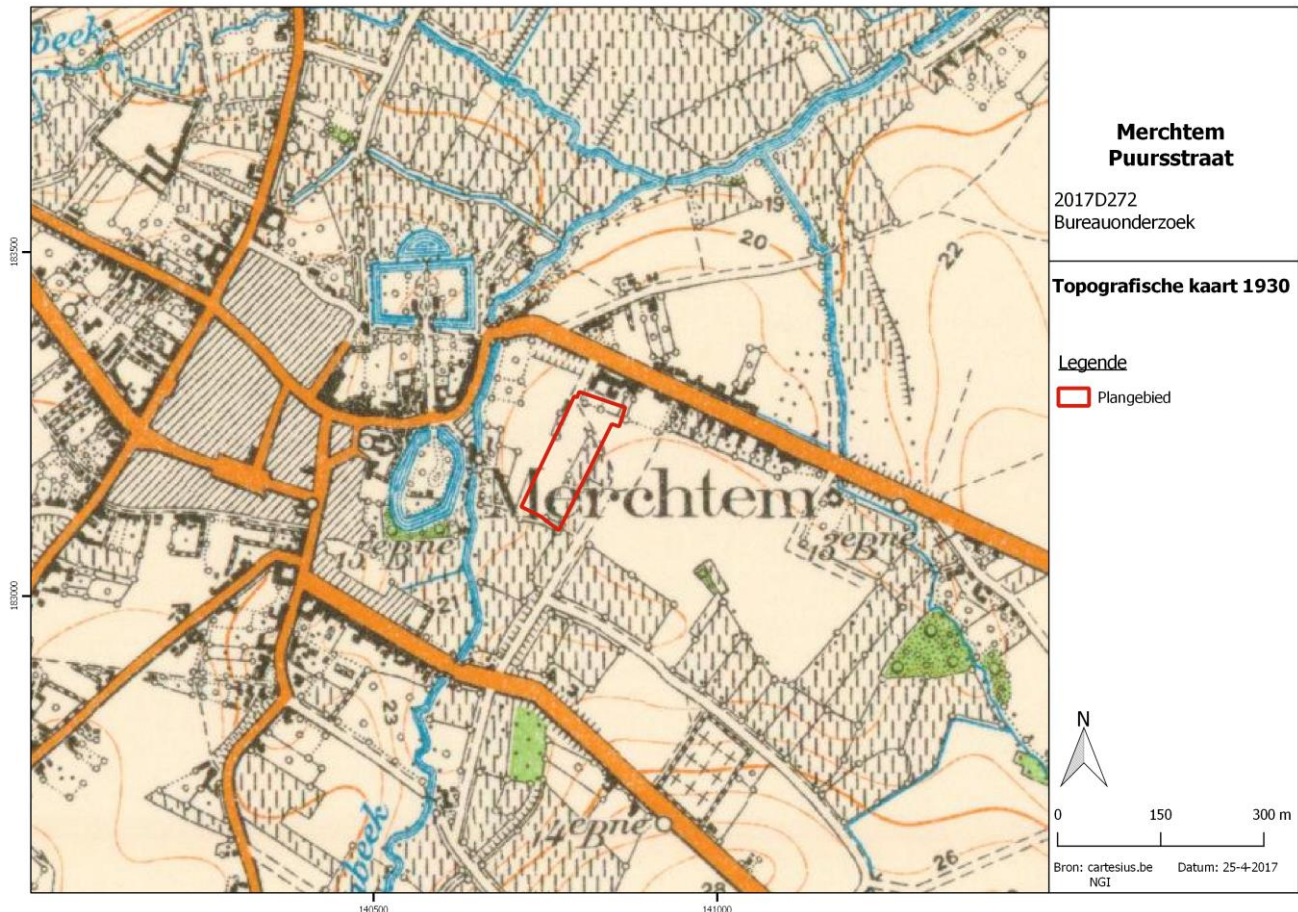
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de kaart van Popp (bron: Geopunt)



Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van Vandermaelen (bron: Geopunt)



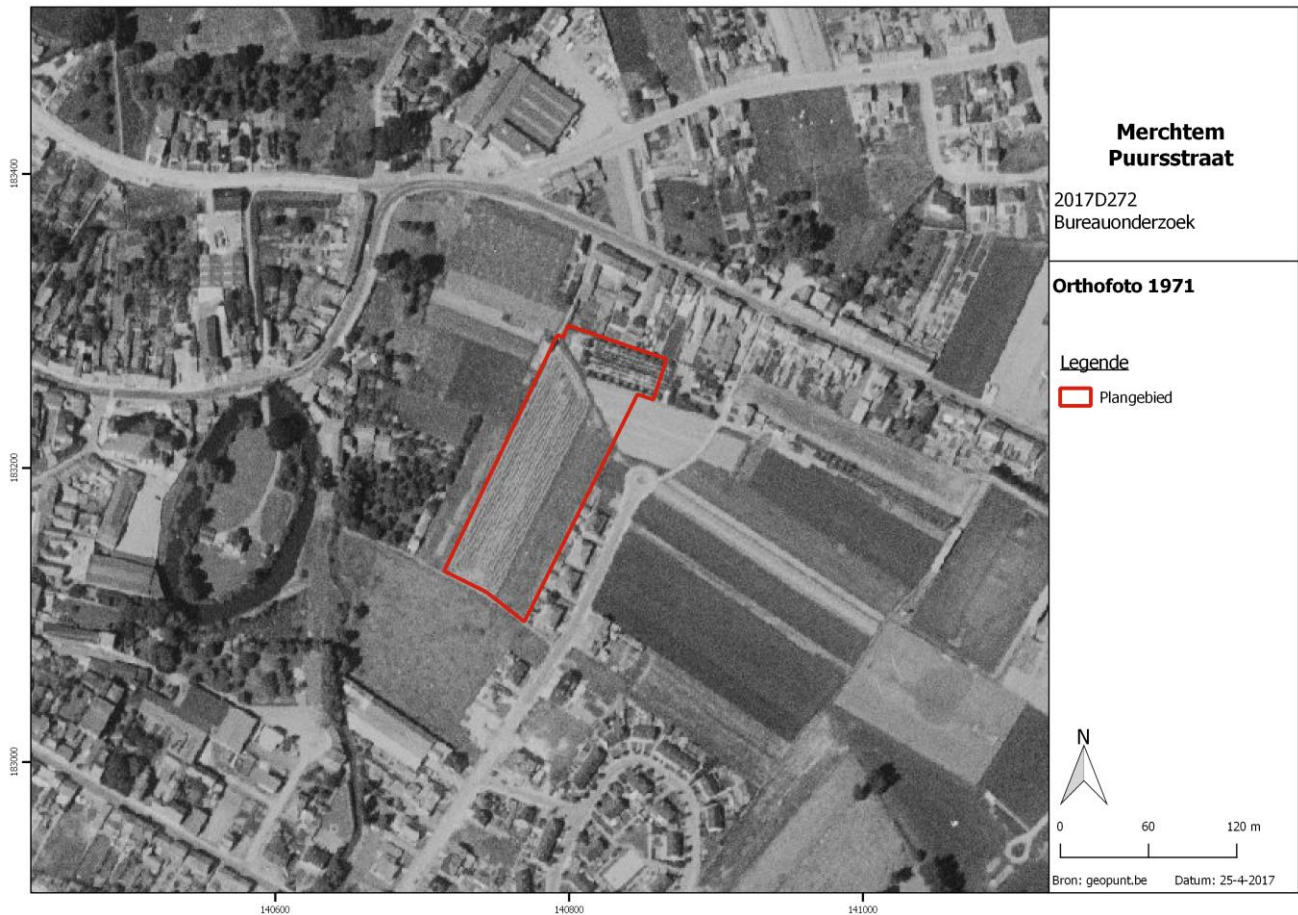
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op een topografische kaart uit 1893 (bron: cartesius.be ; NGI)



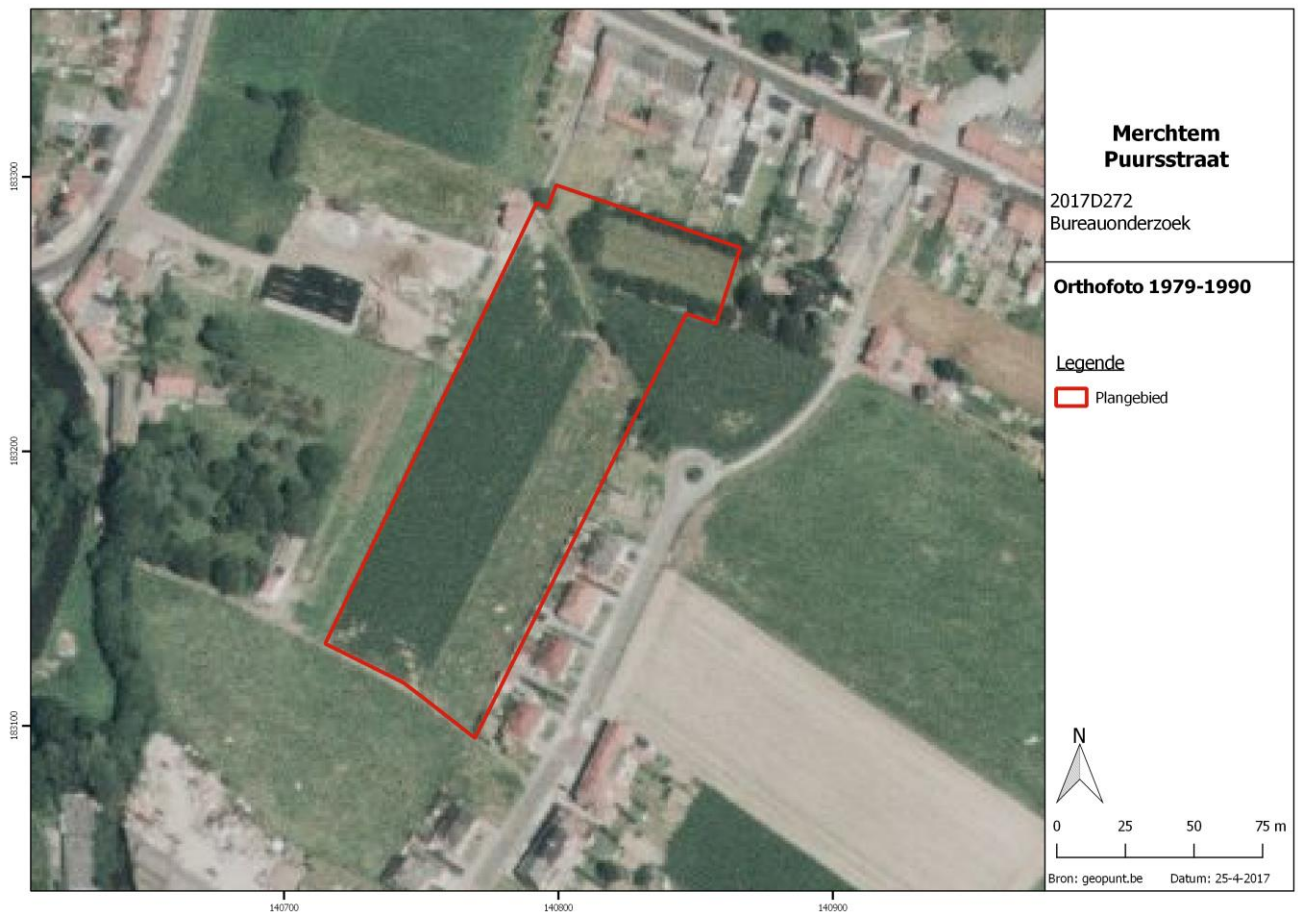
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op een topografische kaart uit 1930 (bron: cartesius.be ; NGI)

Huidig gebruik en verstoringen

De orthofoto van 1971 toont ondanks de vrij lage resolutie dat geen bebouwing aanwezig is binnen het plangebied. Een deel is in gebruik als akker, een deel als weiland. Op de noordelijke zone zijn enkele bomen aanwezig. De orthofoto van 1979-1990 toont eenzelfde beeld, op de luchtfoto van 2000-2003 is een klein stalgebouwtje op te merken binnen het plangebied. De meest recente luchtfoto (2016) toont dat de noordelijke zone ondertussen meer bebost is. Er is geen bebouwing aanwezig, met uitzondering van het stalgebouwtje en enkele kleine koterijen in het noorden van het plangebied.



Figuur 20: Projectgebied weergegeven de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen 1971 (Bron: Geopunt)



Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)



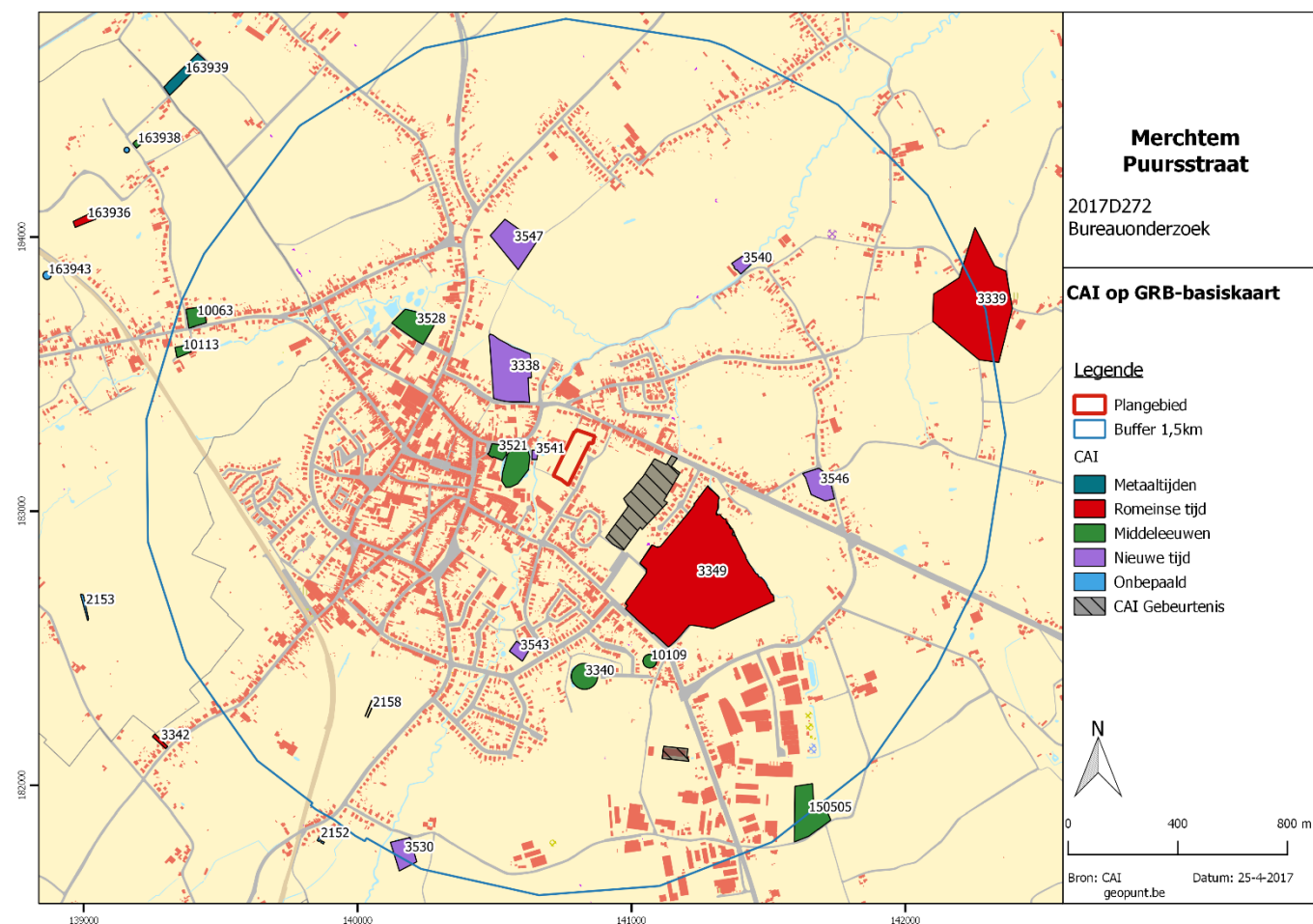
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, wintelopnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt)



Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen 2016 (Bron: Geopunt)

1.2.2.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden

Onderstaande figuur geeft de gekende archeologische indicatoren van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed weer in de nabije omgeving van het plangebied.



Figuur 24: Projectgebied weergegeven op het GRB t.o.v. de CAI-polygonen (Bron: Geopunt)

Er zijn geen indicatoren uit de steentijden bekend in de omgeving van het plangebied.

Uit de metaaltijden zijn op ca. 1,9km ten noordwesten van het plangebied nederzettingssporen aan het licht gekomen bij het archeologisch onderzoek naar aanleiding van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2 (CAI ID 163939)⁷. Het betrof twee greppels en 15 paalkuilen die in de vroege ijzertijd gedateerd kunnen worden.

Van de Romeinse periode zijn meer gegevens gekend. Ten oosten van het plangebied was een Romeins villadomein (of vicus) gesitueerd (CAI ID 3349) dat voornamelijk gekend is door bodemvondsten en archeologisch onderzoek begin 20^e eeuw. Een archeologisch onderzoek in 2007 bracht delen van een porticusvilla, een bijgebouw, afvalkuilen en erfstructuren aan het licht. Daarnaast werd ook een grafveld met minstens acht brandrestengraven aangesneden. De villa is te dateren tussen het eind van de 1^e en de late 2^e eeuw n.Chr.⁸ Tussen deze zone en het plangebied (een 500tal meter ten oosten van het

⁷ Driesen et al. 2012

⁸ Van Den Vonder 2008

plangebied) werd eind 2015 een prospectie met ingreep in de bodem ondernomen. Hoewel in de buurt van het Romeinse villadomein werden nauwelijks archeologische sporen aangetroffen.⁹

Op ca. 1,5km ten noordoosten van het plangebied bevindt zich een zone waar bouw materiaal en Romeinse munten werden aangetroffen (CAI ID 3339). Iets verder ten westen van het plangebied zijn bij het archeologisch onderzoek naar aanleiding van de aanleg van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2 (CAI ID 163936) een vijftal kuilen uit Romeinse periode aan het licht gekomen. Langs de Drielindenbaan werd aardewerk, metaal en bouw materiaal uit de Romeinse periode aangetroffen (CAI ID 3342).

Verschillende archeologische indicatoren in de nabije omgeving van het plangebied dateren uit de middeleeuwen. Ten westen, aan de overzijde van de Grote Molenbeek was een castrale motte gesitueerd (CAI ID 3341). Het stratenpatroon toont nog een duidelijke 8-vorm. De motte vormde een eenheid met de kerk, wat doet vermoeden dat de dorpskerk evolueerde uit de castrale kerk (CAI ID 3521). De heuvel werd genivelleerd in 1822, vandaag is enkel de ca. 8m brede gracht nog zichtbaar.

Aan Terspelt was een 14^e eeuwse kapel gelegen, die een mogelijke oorsprong in de 7^e eeuw kent (CAI ID 10109). De kapel werd midden 19^e eeuw afgebroken.

Verder ten westen, op het grondgebied van Opwijk was een molen gelegen met een oorsprong in de late middeleeuwen (CAI ID 10113). Vlak daarbij, aan de Sint-Niklaaskapel zou vermoedelijk de oudste bewoning van het huidige Opwijk gesitueerd zijn. De kapel zou een verdwenen kerk als voorganger gehad hebben. Op de plaats van het huidige Sint-Katerina Gasthuis aan de grens tussen Opwijk en Merchtem zou een ziekenhuis teruggaan tot de late middeleeuwen (CAI ID 3528).

Iets verderop, ca. 1,9km ten noordwesten werd op de locatie waar ook nederzettingssporen uit de metaaltijden aan het licht kwamen (CAI ID 163939) ook een pottenbakkerssite uit de volle middeleeuwen opgegraven.

Daarnaast zijn in de omgeving van het plangebied twee sites met walgracht gekend (CAI ID 3340, 150505, 3547).

Verder zijn een aantal indicatoren uit recentere tijden gekend. Ten noorden van de dorpskern bevond zich de burcht van de heren van Merchtem, gebouwd in 1580 ter vervanging van de eerste verwoeste burcht (CAI ID 3338). Dit kasteel werd vervangen in 1768 door een nieuw kasteel in Louis XV-stijl, dat eind 19^e eeuw reeds vernield werd en uiteindelijk in 1822 werd afgebroken. Daarop werd het goed verkaveld.

Ten noordoosten van het plangebied bevindt zich een watermolen die minstens teruggaat tot de 18^e eeuw, maar vermoedelijk ouder is (CAI ID 3540).

Daarnaast bevinden zich in de buurt nog enkele hoeves die minstens teruggaan tot de 17^e (CAI ID 3546: Hof te Brabant; CAI ID 3543: Slagmolenhof) of 18^e eeuw (CAI ID 3530: Hof d'Hellegem).

⁹ Vander Cruyssen et al. 2016

1.2.2.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader

Op de site zelf is geen bouwkundig erfgoed aanwezig. Bouwkundig erfgoed in de buurt betreft voornamelijk woningen. Beschermd monumenten in de nabijheid zijn een onderwijzerswoning, de parochiekerk en een drukkerijwoning. Deze worden niet besproken aangezien ze niet relevant zijn voor het archeologisch bureauonderzoek met betrekking tot het plangebied.



Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 met aanduiding van het bouwkundig erfgoed (Bron: Geoportaal)

1.2.3 Archeologische verwachting

Op basis van het uitgevoerde assessment kan volgende archeologische verwachting naar voor gebracht worden:

- Historische kaarten tonen aan dat het plangebied onbewoond was van eind 18^e eeuw tot heden.
- Voor de periode voor de 18^e eeuw zijn geen bronnen beschikbaar waardoor de aan-of afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden.
- Op archeologisch vlak is er een zekere potentiële waarde toe te schrijven aan het plangebied. Nabij het plangebied was een Romeinse villa gelegen, daarnaast liep een diverticulum van de Romeinse weg Asse-Mechelen door Merchtem. Het historisch kader geeft aan dat in de middeleeuwen Merchtem als handelsplaats fungeerde door zijn ligging aan een aantal verbindingswegen. Archeologische onderzoeken in de buurt leverden ook sporen uit de ijzertijd en volle middeleeuwen op.
- Over de steentijden in de omgeving van het plangebied is geen informatie gekend, dit is voornamelijk te wijten aan een gebrek aan prospectiedata: ook voor andere perioden zijn geen prospectievondsten gekend in de nabijheid van het plangebied. De landschappelijke ligging, nabij de Grote Molenbeek wijst op enig potentieel. De Quartaire bodemkaart geeft aan dat zich fluviatiele afzettingen uit het holoceen ter hoogte van het plangebied bevinden. Dit kan mogelijk voor een goede bewaring van steentijdsites gezorgd hebben, in welke mate dit het geval is kan niet op basis van dit bureauonderzoek gesteld worden.

1.3 Conclusie

Het plangebied (12 876m²) is gelegen in de gemeente Merchtem, net ten oosten van de dorpskern. Het is ten zuiden van de Wolvertemsesteenweg en ten westen van de Puursstraat gesitueerd. In het zuiden wordt het plangebied begrensd door de Reedijk. De noordoostelijke hoek van het plangebied is momenteel in gebruik als tuinzone, de rest is in gebruik als weiland. Het plangebied zal verkaveld worden in 36 loten, waarbij een wegenis voorzien zal worden. Er kan verondersteld worden dat bij de toekomstige woonontwikkeling op de verkavelde loten het bodemarchief verstoord zal worden, door de aanleg van woningen, nutsvoorzieningen, riolering en wegenis.

Landschappelijk gezien is het plangebied in de zandleem-en leemstreek gelegen. Nabij het plangebied bevindt zich de Grote Molenbeek. De bodem wordt gekenmerkt als Lda, een matig natte, matig gleyige zandleemgrond met textuur B of weinig duidelijke kleur B horizont.

Op het plangebied werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Historische kaarten en orthofoto's tonen dat het plangebied onbewoond was van eind 18e eeuw tot heden. In de nabijheid van het plangebied zijn sporen en vondsten uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen gekend.

Er kan verondersteld worden dat bij de toekomstige woonontwikkeling op de verkavelde loten het bodemarchief verstoord zal worden, door de aanleg van woningen, nutsvoorzieningen, riolering en wegenis. Aangezien voor de periode voor de 18e eeuw geen bronnen beschikbaar zijn die de aan-of afwezigheid van een archeologische site kunnen staven, en een zeker archeologisch potentieel aanwezig is, dient verder vooronderzoek te gebeuren.

Deel 4: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017

AGIV

Bogemans F., 1996. *Toelichtingen bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 23 Mechelen*. Vlaamse Overheid Dienst Natuurlijke Rijkdommen, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.

Bogemans F., 2008. *Legende overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen*, Vlaamse Overheid Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen, Brussel.

Buffel P., Vandenberghe N., Vackier M., 2009. *Toelichtingen bij de geologische kaart van België - Vlaams Gewest. Kaartblad 23 Mechelen*. Belgische Geologische Dienst en Departement LNE, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond en Natuurlijke Rijkdommen, Brussel.

Driesen, P., Van de Staey, I. & Steegmans, J., 2012. *Het archeologisch onderzoek in het kader van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2. Lot 1 en 2: Deeltraject Opwijk-Voeren, Sint-Truiden*, ARON rapport 170.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Den Vonder I., 2008. Een Gallo-Romeinse villa met grafveld te Merchtem-Dooren (Vlaams-Brabant), *Romeinendag 2008*, 115-121.

Vander Cruyssen M., Janssens N., Pawelczak P., 2016. *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem. Merchtem Wolvertensesteenweg*, BAAC Vlaanderen Rapport 168.

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen*. Universiteit Gent.

Deel 5: Bijlagen

Projectcode	2017D272
Onderwerp	Merchtem Puursstraat
Plannummer	1
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	24/04/2017
Plannummer	2
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	24/04/2017
Plannummer	3
Type plan	Topografische kaart (detail)
Onderwerp plan	Locatie projectgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	24/04/2017
Plannummer	4
Type plan	Orthofoto 2016
Onderwerp plan	Locatie projectgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	24/04/2017
Plannummer	5
Type plan	Uitsnede verkavelingsplan
Onderwerp plan	Verkavelingsontwerp
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	10/01/2017
Plannummer	6
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Traditionele landschappenkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	24/04/2017
Plannummer	7
Type plan	Bodemkaart

Onderwerp plan	Tertiair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	24/04/2017
Plannummer	8
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Quartair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	24/04/2017
Plannummer	9
Type plan	Bodemtypekaart
Onderwerp plan	Bodemkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	24/04/2017
Plannummer	10
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Bodemerosie / perceel
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	24/04/2017
Plannummer	11
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Digitaal Terreinmodel (DTM)
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	24/04/2017
Plannummer	12
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Digitaal Terreinmodel (DTM) – detail met hoogteverloop
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	24/04/2017
Plannummer	13
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Waterlopen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	24/04/2017

Plannummer	14
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Ferraris
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/04/2017
Plannummer	15
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas der buurtwegen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/04/2017
Plannummer	16
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Popp-kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/04/2017
Plannummer	17
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Vandermaelen-kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/04/2017
Plannummer	18
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart 1893
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/04/2017
Plannummer	19
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart 1930
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/04/2017
Plannummer	20
Type plan	Orthofoto 1971
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/04/2017

Plannummer	21
Type plan	Orthofoto 1979-1990
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/04/2017
Plannummer	22
Type plan	Orthofoto 2000-2003
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/04/2017
Plannummer	23
Type plan	Orthofoto 2016
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/04/2017
Plannummer	24
Type plan	GRB basiskaart
Onderwerp plan	CAI
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/04/2017
Plannummer	25
Type plan	Orthofoto 2016
Onderwerp plan	Cultuurhistoriek
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/04/2017